

Sahne

*Türk Tiyatrosunda Ukalâhğa
yeltenen bir oyun:*

Devr-i Süleyman

Hilmi KURTULUŞ

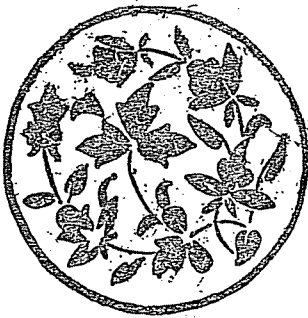

İZ, «Türk Tiyatrosu başarılı bir devre de- diyenlere karşıyız. Bu görüşün aslında belirli bazı düşüncelerin desteği ile müdafaa edildiğini de biliyoruz. Bugün için tiyatromuz, ne yazarı, ne rejisörü, ne de oyuncusuyla bir bütün halindedir.

Bu istikâmetin olmayışı bu çapraşıklığı büsbütün arttırmakta ve içinden çıkılmaz bir durum yaratmaktadır! Artık alıştığımız kalıplardan sıyrılmak zamanı gelmiştir. Zaman ilerlemekte, dünya dönmekte ve devirler devirleri geliştirmektedir. İnsanlar hep aynı kalmaz ve hep aynı şartların insanı olamazlar.

Bizim Türkiyemizde çalışmış bir tek insan, çevresine ümid ve iyilik aşılayabilecek bir tek düşünen insan yok mudur? Sadece etrafını sömüren, sadece kendi menfaatini gözetken ve bundan başka hiç bir varlığı olmayan insanların dünyası mıdır bizim dünyamız?...

İşte artık tiyatromuz bu sorulara cevap vermelidir. Yoksa giderek hep belirli bir (politikacı), bir (çevresini kahreden ağa), bir (satılmış), bir (mağdur), ve buna benzer kişilikler — şahsiyetler — yaratmak bir taklid, bir kolay yolu seçmektir. Tiyatro, bize, bizdeki iyilikleri ve olgun insanı vermesi gereken yerdir.

Tiyatroyu öğretim ve eğitimde kullanmak da en akıllıca, en doğru ve kuşkusuz olarak seçilen bir yoldur. Yani tiyatro bir bakıma, okul oluyor, okul olarak düşünülmesi gerekiyor.

Yeryüzünün hiç bir okulunda, o okulun bağlı olduğu memleketin ve milletin varlığına millet bütünlüğüne aykırı şeyler öğretilmez. Nihilist ve anarşist bir bencillik kurnazlığı içinde yıkıcı bir öğretim metodu tatbik edilmez. İyi, güzel ve faydalının dışında ne olursa olsun ters yüz geri çevrilir. Madem ki tiyatro bir okul olarak kabul ediliyor. Tiyatroda bu saydığımız titizliklerin tatbik edilmesi gerekir. Yoksa yarına sahip olalım derken bugün elden gider. Yarının tiyatro severini yetiştirmek çabası içinde, bugünün tiyatro seyircisi ucuza satılmış olur. Bir başka korkunç yön de; yarınki seyircinin yetiştiğinin kabul edildiği anda, bugünkü kayıtsız ve şursuz bazı laübâllilik ve bayağılıkların tiyatro olarak öne sürülmesiyle doğacak çelişikliğin gülünçlüğü ve yaratılan sevginin birden ve gürültülü bir şekilde yıkılması da olabilir.

Ne varki: tiyatronun bir bakıma okul olarak kabul edilmişinin, aslında tapınakların kişiler üzerindeki etkisini ve gücünü yitirmesinden sonra, başladığı unutulmuştu. Tapınakların birinci derecede rol oynadığı zamanlarda tiyatro bir ikinci tapınak, gerçek sanat tapınağı olarak biliniyor ve tiyatroya girenler bir tapınağın kutsallığı içinde huzur ve sükûn duyuyorlardı. Trajedia'nın putperest Yunan'da nasıl doğduğunu ve geliştiğini bilen gerçek tiyatro severlerin, bu gerçeği unutmalarına da imkân yoktur. Böyleyken, hatta modern çağın modern kanunlarında bile tapınakların hiç bir başka maksatla ve hiç bir başka şekilde kullanılmıyacağı açıkça belirtilmişken, yarının seyircisini düşünebilecek kadar geniş ufuklu tiyatro yazar ve yöneticileri, nasıl oluyor da bugünü, seyircisini bir tapınak kutsallığı veya bir okul ciddiyeti taşıması gereken tiyatroyu, tiyatro dışı amaçlar uğruna insafsızca alet ediyorlar.

AYDIN ENGİN KİMDİR?

CEMİYETTE yerine oturmamış kişiler vardır, yaratılışlarının acısını ya bütün ömürleri boyunca çekerler ve belli bir süre dolunca, yaşadıkları çizgi kadar belirsiz bir seviyeye ulaşırlar. Yahut ta «Devri Süleyman»ın yazarı Aydın Engin'de olduğu gibi komplekslerde bir düğüm anı başlar, gelişir, gizli ve içten bir burkuntu ile benliği oyar da

oyar. Bir küçük kurt'tur önceleri, belki, ilk anında bu kurt yok edilebilir. Fakat adına (Özenti) dediğimiz ve henüz kesin ayrıntıları bile bilinmeyen bir sel de işe karışınca cemiyette esas yerini yadırgamış kişi, artık kurtulamıyacağı girdaba doğru sürüklenir. Ve Trajedi, o küçük kişiyi çemberi içinde yakalayıp büyütmeğe, silik noktalar ve müphem gölgelerle dolu hayatını, yalancı ışıklarla aydınlatmağa çalışır.

Birkaç senedir Özel tiyatrolarda (figüran) olarak seyrettiğimiz Aydın Engin'in İlk tiyatrosu (AYKIRI)'da: Türkiye'yi dini çatışmaların yapıldığı bir ülke gibi göstermeğe çalışarak solakların (Bölgecilik) taktiğine ayak uydurmaya çalışmıştır... Fakat (Aykırı) bekledikleri alâkayı uyandıramamış ve alelacele afişlerden indirilmiştir. Çıkarıcıların tipik yaşantısı olan Aydın Engin bu kez «Türkiye'nin gerçeklerini ortaya koymak, yiğitçe bir eleştiri yapıp güldürü havasında sosyal sorunlarımızı ortaya koymak ve insanca yaşama savaşında yoksul ve sancılı bir ülkenin sanatçısı olarak, bu savaşa ben de kabere mis, epik karışımı bir müzikâl oyunla katılıyorum» şeklinde beyanatlarda bulunmuş, (Devri Süleyman) adlı yalan ve iftiralarla dolu oyunu için geniş bir reklâm kampanyasına girişmiş... Ve Tiyatro adına yüz kızartıcı, iğrenç denemesini İstanbul Halk Oyuncuları topluluğunda sahneye koymuştur... Bir reklâm furyası, belli ve yapma bir acelecilik içinde, İstanbul'da bir tek gala olarak temsil edilen (Devri Süleyman), İlhan Selçuk'ların, Çetin Altan'ların alkışlarıyla başkent'e uğurlanmıştır.

TİYATRODAN ORTA OYUNUNA

(Devri Süleyman veyahut Devri Küheylan) bir tiyatro eseri midir? Bu durumuyla bu soruya evet demek imkânsızdır. En ilkel anlamıyla tiyatro eserinin temeli olan «karakterlerin» sallantıda olduğu —hattâ çoğu zaman bir çirkin replik ve espi uğruna harcanarak büsbütün yok edildiği — bölük borchük uydurmalar paforaması hiç bir zaman bir tiyatro eseri olamaz. Olsa olsa buna bir gazete tiyatrosu demek daha yerinde olur kanısındayım. Aktüel olaylardan gazetelere, dergilere geçmiş tahrifata uğramış politik çatışmalar, sansasyon yaratmak için uydurulmuş ekonomik ve sosyal olaylar kopuk kopuk bir araya getirilmiş bu (Devri Süleyman)'da... Dil, tiyatro eserinin can damarı ve vazgeçilmez unsurudur. Argo, çirkin kelimeler ve bozuk replikleri kul-

lanmamak gerekliliği, tiyatro yazarının, var sandığı hürriyetini sınırlar. (Devri Süleyman) bu bakımdan da bir tiyatro eseri niteliğini taşıyor ve maksatlı bir şekilde Türk dilinin seviyesizleştirilmeğe, bayağı, bir kısırlık içinde yavanlaştırılmağa götürülmek istendiği açıkça görülüyor.

«Bu epik güldürüm, bozuk düzenin yiğitçe eleştirisini yapıyor» sözü, oyunun tek esprisi olmakla kalmıyor, yazarın bilgi ve görgü dağarcığını da ortaya koyuyor. Çünkü epik aslında destan'dır. Şüphesiz tek ferdi, insan kümelerini, hatta bütün dünyayı içine alan, bütünün fısıltılarını da yansıtan bu eserler, yergi değil övgü yapar. Halbuki bu oyun baştan sona siyâsi ve politik taşlama ve hicivlerle doludur.

«İnsanca yaşama savaşında yoksul ve bozuk bir ülkenin bir yazarı olarak» sözü de başka bir pot! Aydın Engin, ona bu zehiri akıtanlar gibi elinde bir dürbün, kıpkızıl mercaklerinden, günden güne sefalet bataklığına gömülen, sömüren ve sömürülenlerin gittikçe çoğaldığı ve işlemiyen adalet mekanizmasının dişlileri arasında kalmış aydın kişileri bulunan bir ülke olarak görmek sevdasındadır. Esas gâye, yaşama kanallarını tıkayarak, bu güzelim yemyeşil yurdu, çorak, kıpkızıl hale getirebilmektir... Yapılan, iyi bir şey, iyi bir hareket, yok mudur bu ülkede?... Onlara göre, komprador var, CIA var, Amerika'nın oyunuyla sandıktan çıkanlar var.

SAN'AT adına yüz kızartıcı bu oyunun, çok yerinde bir kararla Başkent'te yasaklanması üzerine «Tiyatroya da mı sansür» diyenler: Tiyatro nedir, sahneye çıkartılan bir oyun nasıl olmalıdır. İnsan eğitimine götüren belli başlı yolların biri nereden geçer.. Önce bunları öğrenip, (Tiyatroya da mı sansür) sözünü bundan sonra etmeleri gerekirdi.

Ne yazık ki, bu millet, tiyatro'nun (T) sinden haberi olmayanların tiyatro adı altındaki saçmalıklarını senelerce, hem de avuç dolusu para vererek seyretti. İnanıyoruz ki: yakın bir gelecekte Nazım Hikmet'lerin, Bertolt Brecht'lerin sululuklarının kopyelerini sahnelere çıkartmak isteyenler, karşılarında inançlarına sadık, millî, gerçek Türk tiyatrosunu bulacaklardır. Türk Tiyatrosunda, ukalâlık devri açmak isteyenlere (Devri Süleyman) bardağı taşıran son damla, suratlarında pathyan bir şamar olmuştur.